

PEDAGOGIKA

ILMIY-NAZARIY VA METODIK
JURNAL

3/2025

Bosh muharrir:

Kirgizbayev Abdug'affor Karimjonovich

Maxmudov Abduxalim Xamidovich
(bosh muharrir o'rinbosari)

Tahrir hay'ati:

Djurayev Risbay
Ibragimova Gulnora
Ibraimov Xolboy
Abdullayeva Shaxzoda
Djurayev Dusmurod
Kamilova Nodira
Quronov Muhammad
Madjidova Dildora
Medetova Raushan
Muslimov Narzulla
Nurmatov Abdumannop
Safarova Roxat
Tojiboyeva Xilolaxon
Xaydarov Mamat
Xakimova Muxabbat
Xodjayev Begzod

Muassis – Nizomiy nomidagi Toshkent

davlat pedagogika universiteti. Jurnalda pedagogika, psixologiya, o'qitishning metod va texnologiyalariga oid ilmiy-nazariy, ilmiy-metodik maqolalar o'zbek va rus tillarida chop etiladi.

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining 2014-yil 26-maydagi 02-004-sonli "Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risida guvohnoma"si olingan va unga O'zbekiston Respublikasi Milliy kitob palatasining 2008-yil 30-iyundagi 511/S shartnomasi asosida Davriy nashrlarning Xalqaro standartlar (ISSN) – 2010-5320 raqami taqdim etilgan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya Komissiyasi rayosatining 2013-yil 30-dekabr-dagi 201/3-sonli qarori bilan ro'yxatga olingan.

PEDAGOGIKA

SCIENTIFIC-THEORETICAL AND
METHODICAL JOURNAL

3/2025

CHIEF EDITOR

Kirgizbayev Abdug'affor Karimjonovich

Maxmudov Abduxalim Xamidovich
(deputy editor-in-chief)

EDITORIAL BOARD:

Djurayev Risbay
Ibragimova Gulnora
Ibraimov Xolboy
Abdullayeva Shaxzoda
Djurayev Dusmurod
Kamilova Nodira
Quronov Muhammad
Madjidova Dildora
Medetova Raushan
Muslimov Narzulla
Nurmatov Abdumannop
Safarova Roxat
Tojiboyeva Xilolaxon
Xaydarov Mamat
Xakimova Muxabbat
Xodjayev Begzod

The founder: Tashkent State Pedagogical University named after Nizami.

The journal publishes scientific theoretical and methodological articles in Uzbek and Russian languages in the fields of pedagogics, psychology, teaching methods and technologies. The journal has been certified under № 02-004 on the state registration of the mass media from the Tashkent Press and Information Administration as of May 26, 2014 and was awarded the international standard number (ISSN) - 2010-5320 of periodical journals on the basis of the 511/S contract from the National Book Chamber of the Republic of Uzbekistan. The journal has been registered by the Presidium of the Higher Attestation Commission of the Republic of Uzbekistan under № 201/3 as of December 30, 2013.

AQLI ZAIF BOLALARNING MATEMATIK TASAVVURLARI

Tag'onova Guliza Bayramaliyevna, *Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada aqli zaif bolalarning matematik tasavvurlarini shakllantirishda uchraydigan qiyinchiliklar, ularning psixologik-pedagogik xususiyatlari va bu boradagi samarali metodlar yoritilgan. Matematik bilimlarni egallashda individual yondashuv va maxsus pedagogik vositalarning o'рни ochib berilgan.

Tayanch so'zlar: aqli zaiflik, matematik tasavvur, psixologik xususiyatlar, individual yondashuv, korreksion metodlar.

МАТЕМАТИЧЕСКИЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ УМСТВЕННО ОТСТАЛЫХ ДЕТЕЙ

Тагановой Гулиза Байрамалиевна, *преподаватель Чирчикского государственного педагогического университета*

Аннотация. В данной статье освещены трудности, с которыми сталкиваются умственно отсталые дети при формировании математического воображения, их психолого-педагогические особенности и эффективные методы в этом отношении. Раскрыта роль индивидуального подхода и специальных педагогических средств в приобретении математических знаний.

Ключевые слова: умственная отсталость, математическое воображение, психологические особенности, индивидуальный подход, коррекционные методы.

MATHEMATICAL REPRESENTATIONS OF MENTALLY RETARDED CHILDREN

Tagonova Guliza Bayramaliyevna, *teacher of Chirchik state pedagogical university*

Abstract. This article highlights the difficulties faced by mentally retarded children in the formation of mathematical imagination, their psychological and pedagogical characteristics and effective methods in this regard. The role of an individual approach and special pedagogical tools in the acquisition of mathematical knowledge is revealed.

Key words: mental retardation, mathematical imagination, psychological characteristics, individual approach, correctional methods.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimi barcha yoshdagi bolalarga sifatli va teng imkoniyatli bilim berishni maqsad qilgan. Shu jumladan, intellektual rivojlanishida nuqsoni bor, xususan, aqli zaif bolalarning ham o'quv jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Matematik tasavvurlar esa, bolalarda mantiqiy tafakkur, tahlil qilish, solishtirish, umumlashtirish kabi ko'nikmalarni shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. Inson hayotida ta'lim va tarbiya muhim o'rin tutadi.

Ta'lim – shaxsning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish jarayoni bo'lsa, tarbiya – insonning axloqiy fazilatlarini shakllantirishdir. Har bir bola o'ziga xos individual xususiyatlarga ega bo'lib, ularning rivojlanish darajasi va ehtiyojlari har xil bo'ladi. Shu jumladan, aqli zaif bolalar ham o'ziga xos ta'lim-tarbiya tizimini talab qiladi.

Aqli zaif bolalar – bu turli xil intellektual buzilishlarga ega bo'lgan bolalar bo'lib, ular

oddiy ta'lim tizimida muvaffaqiyatli o'qib keta olmaydilar. Ularning ta'lim jarayoni maxsus metod va texnologiyalar yordamida olib borilishi kerak. Aqli zaif bolalar matematik tushunchalarni egallashda sezilarli qiyinchiliklarga duch keladilar. Ular uchun bu bilimlar hayotiy faoliyatda muhim ahamiyatga ega bo'lsa-da, ularni o'zlashtirishda maxsus yondashuv talab qilinadi.

Asosiy qism. Aqli zaif bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlari: aqli zaiflik – bu intellektual rivojlanishning orqada qolgan shakli bo'lib, bolalarning idrok, tafakkur, xotira, diqqat, nutq va boshqa psixik funksiyalarida namoyon bo'ladi. Bunday bolalar o'quv materiallarini sekin qabul qiladi, ularni mustahkamlashda ko'p marta takrorlashga ehtiyoj seziladi. Ularning diqqatlari beqaror, e'tibor doirasi tor, mustaqil fikrlash faolligi past bo'ladi.

Aqli zaif bolalarda abstract fikrlash sust rivojlanganligi sababli, matematik tushunchalarni tushunishda konkret-amaliy asosga tayanish talab etiladi. Ular matematik muammolarni shunchaki eslab qolishga intiladi, lekin mantig'iy asosda yechish qobiliyati zaif rivojlangan bo'ladi. Bu esa ularning matematik tasavvurlarini shakllantirishda alohida yondashuvni zarur etadi.

Ularning tafakkuri asosan konkret, ya'ni aniq predmetlar va harakatlar bilan bog'liq bo'ladi. Abstrakt fikrlash, umumlashtirish, sabab-oqibat aloqalarini tushunish ularda sust rivojlangan. Shu sababli matematik tushunchalar – son, miqdor, tartib, hajm, vaqt kabi kategoriyalarni o'rgatishda amaliy faoliyatga tayanish lozim.

Matematik tasavvurlar quyidagi yo'nalishlarda rivojlantiriladi: sanoq va miqdor tushunchasi – bolalarga predmetlar bilan real harakatlar orqali son va miqdorni anglatish; geometrik shakllar – shaklni tanish, farqlash, taqqoslash orqali fazoviy tasavvurni rivojlantirish; o'lcham va o'lchov birliklari – uzunlik, vazn, vaqtni oddiy hayotiy misollar orqali tushuntirish; matematik amallar – oddiy qo'shish va ayirishni amaliy faoliyat orqali o'rgatish (masalan, mevalarni sanash, guruhlab qo'shish).

Metodik yondashuv va vositalar:

Aqli zaif bolalar bilan ishlashda quyidagi metodik yondashuvlar muhim hisoblanadi: ko'rgazmalilik – rasm, predmet, rangli kartochkalar, sanoq tayoqchalari; didaktik o'yinlar – o'yin orqali ta'lim mazmunini yengillashtirish; individual yondashuv – har bir bolaning qobiliyati, rivojlanish darajasiga qarab darslarni moslashtirish; ko'p takrorlash va mustahkamlash – bilimni mustahkamlash uchun turli shakldagi mashqlar berish; motivatsiyani oshirish – kichik yutuqlarni rag'batlantirish orqali o'quvga qiziqishni oshirish.

Xulosa. Aqli zaif bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish uzoq va puxta yondashuvni talab qiladi. Ularning intellektual xususiyatlarini hisobga olib, amaliy faoliyatga asoslangan, ko'rgazmali va o'yinli metodlar yordamida matematik bilimlarni samarali o'rgatish mumkin. Bu esa, ularning mustaqil hayotga tayyorlanishiga, kundalik faoliyatda kerakli ko'nikmalarni egallashiga yordam beradi.

Adabiyotlar:

1. Колесов А.А. Основы дефектологии. - М., 2020.
2. Выготский Л.С. Теория психологического развития. - Т., 2018.
3. Qurbonova M. Maxsus pedagogika. - T., 2021.
4. Temirova G., Nishonova D. Aqli zaif bolalar bilan ishlash metodikasi. - S., 2022.

PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA, PEDAGOGIK INNOVATIKA

Rajapov V.T.

O'smir qizlarda ma'naviy dunyoqarashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari.....3

Tolipov U.K., Muhamedsaidov B.K.

Kasbga yo'naltirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish zaruriyatlari.....9

Xurvaliyeva T.L.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda bilish jarayonlarini rivojlantirish xususiyatlari.....15

Кадырова Р.М., Васильева Е.В.

Интенсификация образовательного процесса посредством онлайн-платформ в школе (эмпирическое исследование на примере уроков истории).....19

Nurmatov A.A.

O'qituvchi faoliyatini takomillashtirish ta'lim sifatini oshirishning muhim omili sifatida.....23

Kuchkarov B.

Oliy ta'lim muassasalari kursantlarida umummadaniy salohiyatni tuzilishi va mazmuni.....27

O'rinova N.M., Yo'ldosheva D.A.

Pedagogik ta'lim jarayonida talabalar kreativ kompetentligini akmeologik yondashuv asosida rivojlantirish.....30

Клычева З.П.

К вопросу об изучении школьной мотивации в условиях разных языков обучения.....51

Omanova G.

Bolalar ko'p tarmoqli ta'lim va reabilitatsiya muassasalarida ta'lim sifati menejmenti.....36

Formanova Sh.B.

Faollashtiruvchi ta'lim usuli sifatida kontekstual didaktik o'yinlarning roli va ahamiyati.....41

Абдуллаева Н.А.

Гендерная культура – как метод преодоления гендерного неравенства в образовании.....46

Umaraliyeva M.A.

O'qituvchilarning inklyuziv muhitda ishlash uchun ijtimoiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy yechimlar.....50

Madjidova D.A.

Alohida ehtiyojli farzandi bor ota-onalarda astenik holat ifodalanganlik darajasini aniqlashning ahamiyati.....55

Kalbayeva X.D., Nabiyeva M.Sh.

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun umumiy o'rta ta'lim maktablarida inklyuziv ta'limni tashkil etish masalalari.....59

Бекманова Ж.А.

Система эффективных технологий как средства реализации педагогической стратегии и тактики в обучении и воспитании детей с особыми образовательными потребностями в Узбекистане.....64

Xujanov E.B., G'afforova Sh.F.

Methodology of using digital technologies in organizing independent education.....68

Kayumova M.Sh.

Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda mustaqil ta'limni rivojlantirishning innovatsion yo'llari.....72

Kazimov J. Sh., Kazimova N.M.

To the process of education quality assurance recruitment of personnel.....78

Radjabova G.U.

Global turbulentlik hayotida ta'limni boshqarishdagi zamonaviy trendlar.....81

Abdullayeva M.R.

Talabalarni ma'naviy-axloqiy kompetensiyalarini pedagogika fani konsepsiyasi asosida takomillashtirishning nazariy asoslari.....86

Abduvahobov D.A.

Математика darslarida o'quchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish.....91

Yunusov R.A.

Talabalarning ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini rivojlantirish bo'yicha indikativ modelning uslubiy asoslari.....95

Xurramov A.V.

Uzluksiz metodik xizmat va metodbirlashmalar faoliyatini tashkil etish orqali maktab rahbarlari hamda pedagog xodimlarining kasbiy mas'uliyatini oshirish.....101

Иргашева М.А.

Индивидуальная образовательная траектория студента.....106

Азаматова Н.Б.

Современные подходы к развитию лекторских навыков у студентов педагогических вузов в условиях цифровой трансформации образования.....110

Xolboyev A.M.

Professor-o'qituvchilarda kasbiy kamolot namoyon bo'lishining pedagogik-psixologik shart-sharoitlari.....115

Karaboyeva M.Q.

Ta'limni raqamlashtirish sharoitida pedagogik jamoa a'zolarining ma'naviy sog'lom muhitini yaratish.....119

Shodiyeva N.N.

Chet tilda nutq idrok qilish chog'idagi psixofiziologik tushunchalar xususida.....126

Kurbanov M.U.

SCRUM texnologiyasi asosida pedagogik jamoani maqsadli boshqarish mexanizmlari.....130

Mingboyev Sh.M.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida xavf turlari va ularni oldini olish strategiyalari.....135

Bayjigitova S.X.

Geymfikatsiya usullari maktabgacha yoshdaagi bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishida samarali metod sifatida.....139

Toshpulatov H.M.

Axloqiy qadriyatlar rivojlanishini tadqiq etishning psixologik o'ziga xosliklari.....142

Sobirov Z.

O'quvchilarning bilish va tadqiqotchilik faoliyatini shakllantirishda evristik topshiriqlardan foydalanishning metodik imkoniyatlari.....146

Abduhakimova M.B.

Talabalarda raqamli savodxonlik va aqliy rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlik.....150

Мамажонов И.И.

Педагогические механизмы организации создания учебной литературы в условиях цифровизации.....153

Каримова Н.Х.

Совершенствование методики развития педагогической культуры студентов на основе профессионального общения.....157

Tag'anova G.B.

Aqli zaif bolalarning matematik tasavvurlari.....163

Xaydarov O.M.

Ta'lim va tarviya jarayonida oilaviy qadriyatlarni mustahkamlashni takomillashtirish.....165

Shukurova N.G.

Artpedagogika – san'atning tarbiyaviy funksiyasi namoyishi: komparativ sharh.....167

Tohirova M.U.

Ta'lim jarayonida «Dunyoqarash» fenomenining ilmiy talqini va mazmun-mohiyati.....169

Шодиева Р.А.

Психолого-педагогические условия формирования деонтологической компетентности будущих учителей.....173

**MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL
EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

**TASHKENT STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER NIZAMI**

PEDAGOGIKA

(scientific-theoretical and methodical journal)

№ 3

**МИНИСТЕРСТВО ДОШКОЛЬНОГО
И ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ им. НИЗАМИ**

ПЕДАГОГИКА

(научно-теоретический и методический журнал)

№ 3

“Pedagogika” jurnali “Pedagogik ta’lim” jurnalining vorisidir.

Mas’ul kotib – R.M.Medetova

Muharrirlar – M.X.Azizova, X.M.Tojiboyeva

Sahifalovchi – S.Pirmatov

Nashr ko’rsatkichlari:

Yakka obunachilar uchun – 1076, Tashkilotlar uchun – 1077

Jurnal 2000-yildan boshlab chiqa boshlagan. Ikki oyda bir marotaba chop etiladi.

2025-yil 24-mart bosishga ruxsat etildi. 10-buyurtma.

Adadi – 110 nusxa. 13,8 bosma taboq. Ofset usulida bosildi.

Bichimi 70x100¹/₁₆ “Roboto” garniturası.

Nizomiy nomidagi TDPU “Tahrir va nash” bo’limida bosildi.

100185, Toshkent shahri, Chilonzor tumani,

Bunyodkor ko’chasi, 27-uy.

